

3. Крижанівський О. П., Плохій С. М. Історія церкви та релігійної думки в Україні: навч. посібник: у 3-х книгах. Кн. 3. Кінець XVI – середина XIX століття. Київ, 1994. 336 с.

4. Шкрібляк М. Церковний Переяслав 1686 року як політико-ідеологічна стратегія розширення Московського патріархату. *Науковий вісник Чернівецького університету. Філософія*. 2014. № 706-707. С. 218-226.

Yeremeiek M.I.

group IstP1-B22, Kamianets-Podilskyi Ivan Ohiienko National University,
Kamianets-Podilskyi, Ukraine
istp1b22.yeremeiek@kpnu.edu.ua

Oprya I. A.

Candidate of Historical Sciences, Associate Professor
Kamianets-Podilskyi Ivan Ohiienko National University,
Kamianets-Podilskyi, Ukraine
oprya.ihor@kpnu.edu.ua

The Place and Role of Ivan Samoilovych in the Process of Incorporation of the Kyiv Metropolis into the Moscow Patriarchate

The article examines the role and place of I. Samoilovych in the process of incorporation of the Kyiv Metropolis into the Moscow Patriarchate. The author describes the policy of the hetman aimed at the accession of the Kyiv Metropolis to the Moscow Patriarchate and the methods by which he tried to achieve it.

Keywords: *incorporation, Ivan Samoilovych, Kyiv Metropolis, patriarch, Orthodoxy.*

УДК 94(477):671.12

Звеліндовська Ю. Р.

група 1141, Навчально-науковий інститут комп'ютерних наук та управління
проектами

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

Миколаїв, Україна

555juliajulia@gmail.com

Матвієнко Л. В.

кандидат історичних наук, доцент кафедри психології, філософії та соціально-
гуманітарних дисциплін,

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

Миколаїв, Україна

matvienko_nyk@ukr.net

Ювелірна спадщина Гетьманщини

У статті проаналізовано розмаїття ювелірних виробів за часів Гетьманщини, надано короткі відомості щодо використання дорогоцінних металів та їхнє застосування у ювелірстві.

Ключові слова: *Гетьманщина, золотарство, прикраси, козацька старшина, церква.*

Гетьманщина (1649–1764 рр.) – українська козацька держава. На Гетьманщині розвивалися ремесла (виготовлення зброї, ковальство, швацтво, теслярство тощо). Особливу увагу хотілося б приділити ювелірній справі, або золотарству. Через постійні війни та переробки старовинних речей до нас дійшла обмежена кількість золотарських виробів XVII – XVIII ст. Багато пам'яток було переплавлено внаслідок конфіскації російським урядом майна козацької старшини [3].

Нещодавньою знахідкою є скарб, що виявили в Білій Церкві в листопаді 2023 р. Він складається із золотих прикрас, монет, козацьких люльок та навіть давньоруських виробів. Усі об'єкти зберігалися в глиняній посудині й були

заховані перед якоюсь небезпекою [4].

Золотарство за часів Гетьманщини активно розвивалося. Вироби поділялися на церковні та світські. На замовлення духівництва виробляли літургійний посуд, оправу книг, шати ікон, освітлювальні прилади, хрести [2]. Привертають увагу дарохранильниці у формі церков, що поширилися наприкінці XVII ст. [3] Робилося багато пожертвувань, як від козацької старшини, що часто ставали меценатами, так і від найбільшого козацтва. У тих, хто вижив на війні чи вилікувався від поранення, був звичай робити внесок у храм срібними хрестиками, посудом, а найчастіше вотивами – металевими подобою частин тіла, що прив'язувалися до ікон стрічками чи ланцюжками [5].

До світських виробів відносять предмети побуту і власне прикраси. Великим попитом користувалися блюда й різновиди посуду для пиття: ковші, кухлі, баклаги, чарки, келихи та ін., що прикрашалися рослинними, астральними орнаментами та шляхетськими гербами. Часто посудини мали форму тварин, людей та екзотичних фруктів [3]. Помітними також є канделябри у вигляді «Дерева Життя» [2].

Ювелірні прикраси, як і зараз, поділялися на жіночі та чоловічі. Традиційно чоловічі прикраси не вирізнялися розмаїттям. В ролі оздоб могли виступати гудзики, бляшки на ременях та легендарні козацькі сережки [1]. Розповідають, що сережку в правому вусі носив останній чоловік у роді, а в лівому – єдиний син своєї матері. Великого поширення серед козацької старшини набули сегнети – персні-печатки з родинними гербами, часто польського запозичення. Найпопулярнішими жіночими прикрасами були сережки, намиста, дукачі, каблучки, канаки та ін. Сережки мали просту будову, прикрашалися камінням або кольоровим склом. Поширеними були рослинні мотиви [2]. Серед намист дуже цінувалися коралі, носили також бурштинові, гранатові та скляні прикраси [1]. Дукач – це підвіска, яка закріплювалася на металевому банті-брошці; з XVIII ст. – найуживаніша оздоба жіночого костюма. Дукачами були як справжні монети і медалі, так і спеціально виготовлені підвіски, присвячені різним подіям.

Часто з одного боку дукача зображали релігійний сюжет, а з іншого – світський. Канак – це різновид підвіски, вони бували різних видів: орнаментована медаль, часто із самоцвітом; та у формі орла, густо прикрашеного камінням [2].

Разом із золотарством можна згадати гаптування – вишивку золотими та срібними нитками. Цим ремеслом переважно займались у жіночих монастирях. Гаптуванням оздоблювали одяг, літургійне вбрання, скатертини, кінське спорядження тощо [2].

Почесне місце в козацькому побуті посіла зброя. Пістолі, рушниці, колчани, порохівниці прикрашалися вставками із слонової кістки, дорогоцінних металів, каміння. На лезах шабель робили золоті насічки. Особливим багатством відрізнялися символи влади – клейноди [3]. Прикрашали також люльки, особливо так звані «обчиські» [5].

Отже, найбільша кількість золотарських виробів Гетьманщини належала козацькій старшині та церквам. Однак ювелірні вироби, зокрема прикраси, посуд, були поширені і серед менш заможних верств населення, про що свідчать історичні джерела і матеріальні пам'ятки, які збереглися до наших днів.

Список використаних джерел

1. Вовк Х. К. Студії з української етнографії та антропології. Київ : Мистецтво, 1995. 335 с.
2. Історія українського мистецтва : у 5 т. голов. ред. Г. Скрипник ; НАН України, Ін-т мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського. - Київ : [ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України], 2006 – 2011 Т. 3 : Мистецтво другої половини XVI-XVIII століття. Н. Акчуріна-Муфтієва, В. Александрович, С. Бушак [та ін.] ; [ред. Д. Степовик]. – 2011. 1087 с.
3. Петренко М. З. Українське золотарство. Київ : Наук. думка, 1970. 207 с.
4. Шиян О. Археологи виявили у Білій Церкві золотий скарб часів Гетьманщини. *ZAXID.NET*.

URL: https://zaxid.net/u_biliy_tserkvi_na_kiyivshhini_arheologi_viyavili_zolo_tiy_skarb_chasiv_getmanshhini_n1573677 (дата звернення: 29.01.2024).

5. Яворницький Д. І. Історія запорізьких козаків : у 3 т. Львів : Світ, 1990. Т. 1. 319 с.

Zvelindovska Y. R.

*group 1141, Educational Research Institute of Computer Science
and Project Management*

Admiral Makarov National University of Shipbuilding

Mykolaiv, Ukraine

555juliajulia@gmail.com

Matviienko L. V.

Candidate of Historical Sciences, Assistant Professor

Admiral Makarov National University of Shipbuilding

Mykolaiv, Ukraine

matviienko_nyk@ukr.net

Jewelry heritage of the Hetmanate

The article analyzes the variety of jewelry during the Hetmanate period, provides brief information on the use of precious metals and their use in jewelry.

Key words: *Cossack Hetmanate, goldsmithing, jewelry, Cossack starshyna, church.*

УДК 94(477)

Івахова М.Ю.

група 1341, Навчально-науковий Інститут автоматичної та електротехніки

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

Миколаїв, Україна

ivakhovamariia@gmail.com